

Pleegzorg: overweging netwerk- versus bestandsplaatsing

Masterscriptie

Masterproject: Breakdown in Pleegzorg

Clinical Child and Adolescent Studies

Scriptiebegeleider: mw. A. Goemans MSc

Nikki Middendorp 1060317

05 januari 2015



Universiteit
Leiden

‘Ik verklaar hierbij dat de papieren en digitale versie van deze masterscriptie’, geschreven door
Nikki Middendorp, identiek zijn’.

Samenvatting

Binnen de pleegzorg geldt de voorkeur om kinderen binnen het eigen netwerk te plaatsen, boven een plaatsing bij onbekenden. Het doel van deze studie is om aan de hand van dossieronderzoek verschillen tussen dergelijke netwerk- en bestandsplaatsingen voor de Nederlandse pleegzorg te analyseren. Hiervoor zijn beide typen pleegzorgplaatsingen ($N = 289$) onderzocht betreffende gedragsproblematiek van het pleegkind, de kans op een breakdown en hereniging met de biologische ouders. Bestandsouders ervaren meer externaliserende gedragsproblematiek van het pleegkind dan netwerkouders. Echter blijkt hierbij niet het type pleeggezin, maar het aantal verplaatsingen van het pleegkind voorafgaand aan de huidige plaatsing belangrijk te zijn. Verplaatsingen spelen eveneens een rol bij de kans op een breakdown. Implicaties voor vervolgonderzoek en de politieke kwestie worden bediscussieerd.

Trefwoorden: (Nederlandse) pleegzorg, netwerk- en bestandsplaatsingen, breakdown, internaliserende- en externaliserende gedragsproblematiek, hereniging

Inleiding

Wanneer uit beschermende overwegingen een kind (tijdelijk) niet meer thuis kan wonen, telt pleegzorg als het beste alternatief. Dit gezien de kracht van een pleeggezin waar een thuis in de vorm van een gezinssituatie geboden kan worden, in tegenstelling tot het leven in een groep zoals binnen een residentiële setting (Van IJzendoorn & Juffer, 2006). Wereldwijd verblijven er grote aantallen kinderen in een vorm van pleegzorg (Winokur, Holtan, & Batchelder, 2014). In de Verenigde Staten verbleven er in 2010 ruim 408,000 kinderen in pleegzorg (U.S. Department of Health and Human Services, 2011). In Nederland wonen bijna 21,000 kinderen voor langdurige of korte tijd in een pleeggezin. Hiermee is het gebruik van pleegzorg in Nederland de afgelopen tien jaar in aantal verdubbeld (Pleegzorg Nederland, 2013). Bij de plaatsing van een kind in een pleeggezin wordt gekozen voor een zogeheten netwerk- of bestandsplaatsing. Een netwerkplaatsing is een vorm van pleegzorg waarbij het kind bij verwanten wordt geplaatst, bijvoorbeeld bij familie, burens of kennissen. Bij een bestandsplaatsing wordt een kind niet bij verwanten geplaatst, het kind en de biologische familie zijn niet bekend met het pleeggezin. Bij 40% van het aantal pleegzorgplaatsingen in Nederland gaat het om een netwerkplaatsing (Pleegzorg Nederland, 2013). In de Verenigde Staten ligt dit aantal tussen de 50 en 60% (Altshuler, 1998).

De afgelopen 25 jaar is er sprake van een toename van het aantal netwerkplaatsingen (Cuddeback, 2004; Keller et al., 2001; Vanschoonlandt, Vanderfaellie, Van Holen, De Maeyer, & Andries, 2012). In Nederland is het aantal netwerkplaatsingen meegegroeid met de totale toename van de pleegzorg. Door de toenemende mogelijkheid om kinderen binnen het eigen netwerk te plaatsen heeft de pleegzorg in zijn totaliteit kunnen groeien (Pleegzorg Nederland, 2013). De toename van het aantal netwerkplaatsingen in de afgelopen decennia kent verschillende oorzaken. Wetgeving en beleid, een toenemende vraag naar pleeggezinnen door gezinsproblematiek en een toenemend tekort aan (bestands)pleeggezinnen dragen bij aan deze stijging (Schwartz, 2007; Strijker, Zandberg, & Van der Meulen, 2003). Amerikaanse en veel Europese wetgeving schrijft voor, om bij uithuisplaatsing van een kind zoveel mogelijk te streven naar hereniging met de biologische ouders (Strijker, 2006). Dit beleid wordt ook in Nederland nagestreefd sinds de intrede van de Wet op de Jeugdhulpverlening in 1989. Met het zogenaamde ‘zo-zo-zo-zo’ beleid volgens deze wet, wordt gestreefd om hulp zo snel mogelijk, zo kort mogelijk, zo licht mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis te realiseren (Tweede Kamer der Staten- Generaal, 1990). Het plaatsen van een kind in zijn eigen netwerk past beter binnen dit beleid dan een bestandsplaatsing.

Ondanks het voorkeursbeleid een kind binnen het eigen netwerk te plaatsen, staat de overweging voor een netwerk- of bestandsplaatsing zowel in de wetenschap als in de praktijk ter discussie (Winokur et al., 2014). Hierbij spelen de belangen van het kind en de belangen van de biologische ouders een belangrijke rol. Bij de toenemende groei in het aantal netwerkplaatsingen kan worden afgevraagd in hoeverre dit type plaatsing adequater is dan een bestandsplaatsing. Dit onderzoek heeft als doel om enkele verschillen tussen netwerk- en bestandsplaatsingen in de Nederlandse pleegzorg te analyseren.

Netwerk- versus Bestandsplaatsing

De voorkeur om dichtbij het oorspronkelijke netwerk te blijven is al langer de trend bij pleegzorgplaatsingen (Dubowitz et al., 1994). Argumenten voor een netwerkplaatsing zijn dat familiebanden meer intact blijven, het kind dichter in zijn eigen vertrouwde omgeving blijft en het trauma van geplaatst worden bij onbekenden minimaal blijft in vergelijking tot bestandsplaatsingen (Holtan, Rønning, Handegård, & Sourander, 2005; Strijker et al., 2003; Wilson & Chipungu, 1996). Wanneer er sprake is van een plaatsing in een bekende omgeving, zou het kind minder aanpassingsproblemen ervaren dan bij een plaatsing in een volstrekt onbekende omgeving (Strijker et al., 2003). Ook zou de netwerkouder een voorbeeldfunctie innemen voor de biologische ouder (Strijker et al., 2003). Daarnaast kan als een belangrijk

voordeel van een netwerkplaatsing worden beschouwd dat er op scholen minder stigmatisering plaatsvindt van het pleegkind (Peters, 2005). Het tijdelijk ergens anders wonen binnen het netwerk is vaker aan de orde en wordt daardoor meer geaccepteerd. Dit terwijl bij bestandsplaatsingen het kind in zijn situatie eerder als kansloos wordt bestempeld door het schoolpersoneel (Peters, 2005). Tevens laat een recent uitgevoerde meta-analyse door Winokur et al. (2014) zien, dat kinderen in netwerkplaatsingen ten opzichte van kinderen in bestandsplaatsingen minder gedragsproblematiek en een betere mentale gezondheid vertonen. Daarnaast vinden zij dat kinderen in netwerkgezinnen een hogere mate van veiligheid ervaren, door de lagere kans misbruikt of verwaarloosd te worden door pleegouders. Ook blijken netwerkplaatsingen meer stabiliteit te geven dan bestandsplaatsingen, er is sprake van minder verplaatsingen (Winokur et al., 2014).

Tegenstrijdig zijn de bevindingen in een eerder uitgevoerde meta-analyse door Oosterman et al. (2007), zij vinden geen verhoogde kans op stabiliteit voor een netwerkplaatsing. Ook vinden zij dat de familiebanden bij bestandsplaatsingen minder vaak in tact blijven, wat gunstig kan zijn indien deze relatie een negatieve lading had. Tevens kan een uithuisplaatsing van een kind bij de biologische ouders als falen van het netwerk in zijn geheel worden beschouwd, waardoor een plaatsing in een nieuwe omgeving de voorkeur heeft (Strijker et al., 2003). Hier zouden pleegkinderen vaker profiteren van opgroeien in een hoog sociaal milieu (Schwartz, 2007) en zouden bestandsplaatsingen niet te maken hebben met problemen in afbakening van de rollen en grenzen van de pleegouders in relatie tot de biologische ouders (Strijker et al., 2003). Daarnaast blijken netwerkleegouders kwetsbaarder, aangezien zij gemiddeld ouder en vaker alleenstaand zijn (Ehrle & Green, 2002).

Voor wat betreft de voor- en nadelen van netwerk- versus bestandsplaatsingen lijken de uitkomsten te verschillen (Ehrle & Green, 2002; Holtan et al., 2005; Peters, 2005; Schwartz, 2007; Strijker et al., 2003; Wilson & Chipungu, 1996). Ook de twee aangehaalde recent uitgevoerde meta-analyses vinden niet altijd eenduidigheid (Oosterman et al., 2007; Winokur et al., 2014). Wanneer te kunnen spreken over voor- en nadelen van het type plaatsing, lijkt afhankelijk te zijn van welke factoren men onderzoekt om te oordelen over het succes van de plaatsing (Van den Bergh & Weterings, 2010). In dit onderzoek zal gekeken worden naar het verschil tussen netwerk- en bestandsplaatsingen voor wat betreft de kans op gedragsproblemen, breakdown en hereniging met de biologische familie.

Gedragsproblemen Pleegkind

Verscheidene studies hebben aangetoond, dat bestandspleegouders vaker gedragsproblematiek van pleegkinderen ervaren dan netwerkpleegouders (Dubowitz et al., 1994; Holtan et al., 2005; Keller et al., 2001; Vanschoonlandt et al., 2012; Winokur et al., 2014). Voor kinderen in een bestandsplaatsing wordt ruim anderhalf keer zo vaak zowel internaliserende- als externaliserende gedragsproblematiek gerapporteerd (Winokur et al., 2014). Pleegkinderen binnen een bestandsplaatsing zouden meer aanpassingsproblemen ervaren, waardoor zij vaker agressief, hyperactief, angstig en verdrietig zijn dan pleegkinderen in een netwerkplaatsing (Bronselaeer, Vandezande, & Verreth, 2011). Deze aanpassingsproblemen ontstaan doordat het pleegkind bij een bestandsplaatsing zich in een volstrekt nieuwe omgeving bevindt, waarbij het verlies van contact met de biologische ouders en de culturele identiteit groter is (Berrick, Barth, & Needell, 1994; Dubowitz et al., 1994; Vanderfaeillie, Van Holen, De Maeyer, Vanschoonlandt, & Andries, 2012). Een interessante bevinding bij het verschil in probleemgedrag tussen netwerk- en bestandsgezinnen, is dat het aantal verplaatsingen voorafgaand aan de huidige plaatsing van het pleegkind mogelijk een rol speelt. Indien in een Vlaams onderzoek het aantal meegemaakte verplaatsingen wordt meegenomen, blijkt het verschil tussen netwerk- en bestandsgezinnen te worden opgeheven. Dit duidt erop dat niet het type pleeggezin, maar het aantal meegemaakte verplaatsingen de meest belangrijke rol bij probleemgedrag speelt (Vanschoonlandt et al., 2012). Doordat er bij verplaatsingen sprake is van een telkens wisselende verzorger, verliest het kind vertrouwen in de ander en zichzelf en wordt de omgeving voor hem onvoorspelbaar en chaotisch (Van Oijen & Strijker, 2010). Wanneer een pleegkind vaker verplaatst wordt, neemt de kans op internaliserend en externaliserend probleemgedrag daarom toe, zowel voor pleegkinderen met en zonder aanvankelijk probleemgedrag (Newton, Litrownik, & Landsverk, 2000).

Opvallend is echter dat in studies voor de Nederlandse pleegzorgsituatie deze verminderde internaliserende- en externaliserende gedragsproblematiek voor netwerkgezinnen niet wordt gevonden (Bastiaensen, 2001; Van Oijen & Strijker, 2010; Strijker et al., 2003). Dit terwijl Nederlandse pleegkinderen in een netwerkplaatsing gemiddeld minder verplaatsingen meemaken dan bij een bestandsplaatsing (Van Oijen & Strijker, 2010; Vanschoonlandt et al., 2012). Newton, Litrownik, en Landsverk (2000) vinden in hun studie zelfs een causaal verband tussen de frequentie van verplaatsingen en de ernst van probleemgedrag. Bij een toename van het aantal verplaatsingen neemt de ernst van het probleemgedrag toe. Aan de hand van de Child Behavior Checklist (CBCL) wordt bij netwerkgezinnen een hogere probleemscore gevonden vergeleken bij bestandsgezinnen

(Strijker et al., 2003). Bij netwerkgezinnen valt deze score voor de ernst van gedragsproblematiek binnen de subklinische range, en bij bestandsgezinnen binnen de normale range (Strijker et al., 2003). Het is niet duidelijk waarom dit verschil tussen netwerk- en bestandsgezinnen in Nederlandse studies niet wordt gevonden (Bastiaansen, 2001; Van Oijen & Strijker, 2010; Strijker et al., 2003).

Kans op een Breakdown

Dat er over het algehele beeld minder sprake van gedragsproblematiek is bij kinderen binnen een netwerkplaatsing, lijkt belangrijk te zijn bij de overweging van een netwerk- of bestandsplaatsing. Dit aangezien gedragsproblematiek van het pleegkind één van de belangrijkste risicofactoren is voor de kans op een breakdown (Oosterman et al., 2007). Een breakdown is een niet-geplande en voortijdig negatieve beëindiging van de pleegzorgplaatsing, wegens andere redenen dan het bereiken van de volwassen leeftijd van 18 jaar (Strijker, Knorth, & Knot-Dickscheit, 2008). Een breakdown heeft negatieve gevolgen voor de ontwikkeling van het pleegkind en moet voorkomen worden (López, del Valle, Montserrat, & Bravo, 2011; Oosterman et al., 2007). Het kind kan vanwege de ervaring van een breakdown een verminderd vertrouwensvermogen creëren, waardoor het lastig is om relaties met andere volwassenen en leeftijdsgenoten aan te gaan. Als gevolg hiervan bestaat er een verhoogde kans op delinquentie en de ontwikkeling van emotionele- en gedragsproblematiek (Newton, Litrownik, & Landsverk, 2000; Rock, Michelson, Thomson, & Day, 2013). Tevens kunnen de schoolresultaten dalen en is er een verminderde mogelijkheid om herenigd te worden met de biologische ouders (Koh, Rolock, Cross, & Eblen-Manning, 2014; Vanderfaeillie & Van Holen, 2010). Ondanks het negatieve effect van een breakdown, vindt in 20% tot 50% van de pleegzorgplaatsingen toch een breakdown plaats (Lopez, del Valle, Montserrat, & Bravo, 2011; Minty, 1999; Nixon, 1997; Sallnäs, Vinnerljung, & Westermark, 2004; Stone & Stone, 1983). In Nederland ligt het aantal breakdowns rond de 30% (Strijker, Zandberg, & Van der Meulen, 2005). De kans op een breakdown lijkt overtuigend lager bij netwerk- versus bestandsplaatsingen (James, Landsverk, & Slymen, 2004; Lopez et al., 2011; Minty, 1999; Sallnäs et al., 2004; Webster, Barth, & Needell, 2000). Chamberlain et al. (2006) vinden bij een bestandsplaatsing zelfs drie keer zo vaak een breakdown dan bij een netwerkplaatsing.

Een lagere kans op een breakdown bij een netwerkplaatsing wordt mogelijk veroorzaakt, doordat pleegouders binnen een netwerkplaatsing het probleemgedrag van hun pleegkind meer tolereren dan pleegouders binnen een bestandsplaatsing. Dit kan komen

doordat verwanten zich volgens Hamilton (1964) meer geroepen voelen vanuit biologische verwantschap het kind te verzorgen. Volgens zijn theorie geldt dat hoe meer genetisch verwant de mens is met een ander, hoe meer behulpzaam hij is zonder eigenbelang (Hamilton, 1964). Bij een netwerkplaatsing zonder genetische verwantschap zoals bijvoorbeeld bij kennissen of burens, trekt Cole (2005) dit begrip breder. Hij ziet het als het behouden van het kind binnen het eigen netwerk.

Mogelijk zijn er meerdere verklaringen waarom er bij netwerkplaatsingen minder vaak sprake is van een breakdown dan bij bestandsplaatsingen. Zo telt een hoger aantal verplaatsingen als risicofactor voor de kans op een breakdown (Oosterman et al., 2007). Eerder werd gevonden dat het aantal verplaatsingen een rol speelt voor het verschil in probleemgedrag tussen netwerk- en bestandsgezinnen. Dit aangezien bij netwerkplaatsingen het pleegkind minder verplaatsingen heeft meegemaakt dan bij bestandsplaatsingen (Dubowitz et al., 1994; Van Oijen & Strijker, 2010; Vanschoonlandt et al., 2012). Het is onduidelijk waarom studies naar de Nederlandse pleegzorgsituatie geen dergelijke verschillen laten zien voor een verhoogd kans op een breakdown bij bestands- versus netwerkgezinnen (Strijker & Knorth, 2007; Strijker & Zandberg, 2005; Strijker et al., 2003).

Kans op Hereniging met Biologische Familie

Vergeleken met internationale studies worden er tegenstrijdige bevindingen gevonden voor de Nederlandse pleegzorgsituatie, betreffende probleemgedrag en de kans op een breakdown bij netwerk- versus bestandsplaatsingen (Bastiaansen, 2001; Strijker & Knorth, 2007; Strijker & Van Oijen, 2006; Strijker & Zandberg, 2005; Strijker et al., 2003). Echter bestaat er een geheel gebrek aan Nederlands onderzoek, daar waar het gaat over de kans op hereniging met de biologische familie bij netwerk- versus bestandsplaatsingen (Strijker & Zandberg, 2005). Dit terwijl één van de gebruikte argumenten pleitend voor een netwerkplaatsing, een grotere kans op terugkeer naar de biologische ouders is (Strijker, 2006). Winokur et al. (2014) vinden in hun metastudie vier onderzoeken waarin dit inderdaad het geval is (Akin, 2011; Berrick, Barth, & Needell 1994; Courtney & Barth, 1996; Grogan-Kaylor, 2000). Echter blijkt er geen algeheel significant verschil hiervoor in de totaal 12 gevonden studies te zijn (Winokur et al., 2014).

Een grotere kans op terugkeer naar de biologische ouders past bij het internationale voorkeursbeleid om, waar mogelijk, kinderen zo veel mogelijk thuis te laten wonen. De wet schrijft voor dat ouders het recht en de plicht hebben om hun kind op te voeden. Voor het kind geldt het recht om opgevoed te worden. Dit staat in het Nederlands Burgerlijk Wetboek

benoemd (Artikel 247, paragraaf 1) en is internationaal vastgelegd in het Kinderrechtenverdrag (Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind [IVRK], 1989). De begrippen gehechtheid en loyaliteit spelen bij deze wet een belangrijke rol. Het gehechtheidsprincipe bestaat uit de aangeboren neiging van een kind om steun te zoeken bij zijn specifieke verzorgers (Bowlby, 1979). Deze gehechtheidsrelatie tussen kind en primaire verzorger(s) ontstaat vroeg in het leven van het kind, zelfs in een problematische opvoedingsomgeving (Van den Bergh et al., 2010; Van IJzendoorn, 2008). Voor de pleegzorgsituatie betekent dit een grote waarschijnlijkheid voor het bestaan van een dergelijke gehechtheidsrelatie tussen het pleegkind en de biologische ouder. Zijnsloyaliteit is een natuurlijk gevolg van de aanwezige bloedband tussen ouder en kind (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1984). Het maakt dat het kind wil weten van wie hij afstamt en is daarmee op zoek naar zijn identiteit. Daarentegen wordt emotionele loyaliteit verworven en is niet vanzelfsprekend zoals zijnsloyaliteit dat wel is. Deze vorm van loyaliteit ontstaat alleen wanneer ouders tijdens de ontwikkeling van het kind een rol hebben gespeeld (Boszormenyi-Nagy & Spark, 1984). Bij pleegkinderen zal er dergelijke zijnsloyaliteit naar de biologische ouders bestaan en lijkt het afhankelijk van de voorgeschiedenis of er tevens emotionele loyaliteit ontwikkeld is naar hen (Van den Bergh, Weterings, & Schoenmakers, 2010). Zo zal de leeftijd waarop het pleegkind uit huis geplaatst is een rol spelen bij de ontwikkeling van emotionele loyaliteit.

Argumenten die pleiten om pleegkinderen zo veel mogelijk terug naar huis te plaatsen zijn, dat er reeds een gehechtheidsrelatie is ontstaan tussen de biologische ouder en het kind en dat het kind zijns- en eventuele emotionele loyaliteit naar hen heeft ontwikkeld. Daarnaast is er een geheel andere overweging vanuit bezuinigingsoogpunt, dat een uithuisplaatsing de samenleving meer geld kost dan het kind thuis te laten wonen (Van den Bergh & Weterings, 2010). Onderzoek naar de kans op hereniging met de biologische familie binnen de Nederlandse pleegzorg lijkt daarmee vanuit diverse invalshoeken waardevol.

Huidig Onderzoek

Er lijken in de pleegzorg belangrijke verschillen te bestaan tussen netwerk- versus bestandsplaatsingen voor wat betreft de mate van probleemgedrag bij pleegkinderen en het aantal breakdowns, allen in het voordeel van netwerkplaatsingen. Aanwezige literatuur over de Nederlandse pleegzorgsituatie toont echter andere uitkomsten hiervoor (Bastiaensen, 2001; Strijker & Knorth, 2007; Strijker & Van Oijen, 2006; Strijker & Zandberg, 2005; Strijker et al., 2003). Voor wat betreft de kans voor pleegkinderen om herenigd te worden met de

biologische ouders zijn er nog geen Nederlandse studies beschikbaar. Bij de toenemende groei in het aantal netwerkplaatsingen kan worden afgevraagd in hoeverre dit type plaatsing adequater is dan een bestandsplaatsing. In deze studie wordt daarom gekeken naar verschillen tussen netwerk- en bestandsgezinnen voor de Nederlandse pleegzorgsituatie wat betreft de kans op probleemgedrag, de kans op een breakdown en de kans op hereniging met de biologische familie. Tevens wordt bij de kans op probleemgedrag en de kans op een breakdown de relatie met het aantal verplaatsingen dat een pleegkind heeft meegemaakt bekeken.

Waar in de meeste gevallen wordt gevonden dat gedragsproblematiek van pleegkinderen vaker voorkomt binnen bestandsgezinnen dan binnen netwerkgezinnen (Holtan et al., 2005; Keller et al., 2001; Vanschoonlandt et al., 2012; Winokur, 2014), wordt dit verschil voor de Nederlandse pleegzorg niet gevonden (Bastiaensen, 2001; Strijker & Van Oijen, 2006; Strijker et al., 2003). De reden waarom dit verschil in Nederland niet wordt gevonden is onduidelijk en opmerkelijk. Opmerkelijk omdat ook voor Nederlandse pleegkinderen blijkt dat zij bij een netwerkgezin minder verplaatsingen mee hebben gemaakt (Van Oijen & Strijker, 2010; Vanschoonlandt et al., 2012). Het lijkt er namelijk op dat het aantal verplaatsingen een belangrijke voorspellende waarde blijkt te zijn voor de mate van gedragsproblematiek van het pleegkind. In deze studie wordt daarom nogmaals gekeken of ook in Nederland minder internaliserende- en externaliserende gedragsproblematiek gerapporteerd wordt bij netwerk – versus bestandsgezinnen en in hoeverre het aantal verplaatsingen dat een kind heeft meegemaakt hierin een rol speelt.

Een dergelijke tegenstrijdige bevinding voor de Nederlandse pleegzorgsituatie ten opzichte van internationale bevindingen, is de kans op een breakdown bij netwerk- versus bestandsgezinnen. Chamberlain et al. (2006) vinden bij een netwerkplaatsing drie keer zo vaak een breakdown dan bij een bestandsplaatsing, echter voor de Nederlandse pleegzorgsituatie wordt dit verschil niet gevonden (Strijker & Knorth, 2007; Strijker & Zandberg, 2005; Strijker et al., 2003). In deze studie wordt nogmaals gekeken of ook voor de Nederlandse pleegzorg geldt dat de kans op een breakdown lager is bij netwerkplaatsingen versus bestandsplaatsingen, en of het aantal meegemaakte verplaatsingen hieraan gerelateerd is.

Als laatste wordt getoetst of er binnen de Nederlandse pleegzorg een hogere kans bestaat op hereniging van het pleegkind met de biologische bij netwerkplaatsingen dan bij bestandsplaatsingen. Internationaal wordt deze hogere kans bij netwerkplaatsingen aangetoond (Akin, 2011; Berrick, Barth, & Needell 1999; Courtney & Barth, 1996; Grogan-

Kaylor, 2000). Echter laat een metastudie geen algeheel significant verschil hiernaar zien (Winokur et al., 2014). Voor de Nederlandse pleegzorgsituatie blijkt er nog geen onderzoek te zijn gedaan naar het verschil tussen netwerk- en bestandsouders, betreffende de terugkeer naar de biologische ouders (Strijker & Zandberg, 2005). Met het Nederlandse voorkeursbeleid om kinderen zo veel mogelijk op te laten groeien bij hun biologische ouders, is het waardevol om na te gaan om welke vorm van pleegzorg (netwerk versus bestand) beter past bij de wens om pleegkinderen terug te laten keren naar hun biologische ouders. Daarbij zal per 2015 in Nederland een nieuwe jeugdwet in werking treden, waar de focus nog sterker ligt op de eigen kracht van het gezin en het netwerk. De trend om zorg zo dichtbij mogelijk te realiseren blijft daarbij bestaan (Rijksoverheid, 2013). Wegens dit beleid is het waardevol om de focus in onderzoek te leggen op het netwerk rondom het pleegkind, om zo meer inzicht te krijgen in de kracht en wellicht tekortkomingen van het plaatsen van een pleegkind binnen het eigen netwerk.

Methode

Participanten

Dit onderzoek is onderdeel van een groter onderzoek uitgevoerd door het Nederlands-Vlaams onderzoeksnetwerk pleegzorg. Nederland en Vlaanderen doen gezamenlijk een retrospectief onderzoek naar de redenen van breakdowns in pleegzorg. Dit onderzoek richt zich op de Nederlandse pleegzorg. De onderzoeksgroep bestaat uit een cohort van 293 pleegkinderen die in de periode 2003-2007 in het huidige te onderzoeken pleeggezin in de provincie Utrecht, Noord-Holland of Gelderland zijn geplaatst. Alleen de langdurende pleegzorgplaatsingen zijn in het onderzoek opgenomen, daarmee zijn crisisplaatsingen en plaatsingen met een kortdurende intentie geëlimineerd. Er zijn geen restricties opgelegd aan de juridische aard van de pleegzorgplaatsing (vrijwillig of gedwongen kader). Voor het huidige onderzoek zijn alleen de pleeggezinnen meegenomen waarvan bekend is of het bestand- of netwerkplaatsing is ($N = 289$). De steekproef bestaat uit 180 netwerkgezinnen (62%) en 109 bestandsgezinnen (38%). Binnen de netwerkgezinnen bestaat de steekproef uit 81 jongens (45%) en 99 meisjes (55%). Binnen de bestandsgezinnen bestaat de steekproef uit 47 jongens (43%) en 62 meisjes (57%). Bij netwerkgezinnen is de gemiddelde leeftijd in jaren van het pleegkind bij aanvang van de plaatsing 10.72 ($SD = 4.74$) en bij bestandsgezinnen 8.46 ($SD = 5.17$). De leeftijden liepen in beide typen pleeggezin uiteen van nul tot 18 jaar. De netwerkgezinnen bestaan uit 119 autochtone kinderen (74%) en 41 allochtone kinderen (26%), bij de bestandsgezinnen zijn dit 57 autochtone kinderen (59%) en 40 allochtone kinderen (41%). Binnen de netwerkgezinnen zijn er zijn 51 eenoudergezinnen (27%) en 129

tweeoudergezinnen (72%). Binnen de bestandsgezinnen zijn er 8 eenoudergezinnen (7%) en 101 tweeoudergezinnen (93 %). Bij 21 % van de netwerkgezinnen was de afloop een hereniging met de biologische familie en bij 27 % was er sprake van een breakdown. Voor de bestandsgezinnen was er bij 14 % sprake van een dergelijke terugkeer en liep 32 % negatief af in de vorm van een breakdown.

Instrumenten

Vier Masterstudenten van de Universiteit Leiden hebben als onderdeel van hun Masterproject data verzameld door middel van dossieranalyse. Als meetinstrument is middels een gestructureerde invulijst gecodeerd bestaande uit de delen ‘algemene karakteristieken’, ‘dossier en kind’, ‘info huidige pleegzorgplaatsing’ en ‘info voorafgaand aan huidige plaatsing’. Indien de pleegzorgplaatsing reeds was afgelopen werd tevens gecodeerd of het om een positieve of negatieve (breakdown) beëindiging ging. Voor het huidige onderzoek is uit de vragenlijst gebruikt om welk type huidig pleeggezin het gaat (bestand of netwerk), de afloop van de huidige pleegzorgplaatsing (positief, breakdown of terugkeer naar de biologische ouders), het aantal verplaatsingen voorafgaand aan huidige plaatsing en de aanwezigheid van internaliserende- en/of externaliserende gedragsproblematiek van het pleegkind. De codeurs (Masterstudenten Orthopedagogiek) hebben op basis van hun kennis betreffende probleemgedrag bepaald, of er wel of geen sprake was van internaliserende- en/of externaliserende gedragsproblematiek. Dit is gescoord vanuit de verkregen dossierinformatie die zij beschikbaar gesteld hebben gekregen. Indien er in het dossier niets over gedragsproblematiek werd gerapporteerd, is er vanuit gegaan dat deze problematiek afwezig was. De eerste verplaatsing van het pleegkind vanuit huis is in huidig onderzoek niet meegeteld bij de frequentie van verplaatsingen. De dossiers konden bestaan uit periodieke evaluatierapporten opgesteld door de pleegzorgbegeleider, indicatiebesluiten en uit verslaglegging van het contact tussen de pleegzorgbegeleider en het pleeggezin. De informatie zoals deze beschreven stond in de dossiers was vaak vanuit het perspectief van de pleegouders en de pleegzorgmedewerker en minder vaak vanuit het pleegkind.

Procedure

In de maanden april, mei en juni 2014 is binnen drie vrijwillig meewerkende pleegzorginstanties dossieronderzoek uitgevoerd om gegevens rondom de pleegzorgplaatsingen te verzamelen. Het is een longitudinale retrospectieve wijze van dataverzameling. Voorafgaande aan het coderen heeft er voor de vier Masterstudenten van de

Universiteit Leiden een codeurtraining plaatsgevonden. Deze training bestond uit instructies hoe te werken met het digitale zorginformatiesysteem Care4, uit het oefenen in duo's hoe en op welke wijze dossierinformatie te coderen en uit teamoverleg waar overeenstemming werd gesloten hoe uiteindelijk te coderen. Dit is gedaan om overeenstemming in de wijze van coderen te waarborgen. Er zijn 150 dossiers gecodeerd vanuit de provincie Gelderland door studenten van Hogeschool Arnhem Nijmegen. Deze dossiers zijn later samengevoegd met de dossiers geanalyseerd door de Universiteit Leiden.

Analyses

Voor huidig onderzoek zijn verschillende typen statistische analyses uitgevoerd. Om te bepalen of het type pleeggezin (bestand versus netwerk) en het aantal verplaatsingen voorafgaand aan de huidige pleegzorgplaatsing gerelateerd zijn op de mate waarin internaliserend en/of- externaliserend probleemgedrag van het pleegkind gerapporteerd wordt, is er een logistische regressie uitgevoerd. Aannames voor deze analyse zijn een afhankelijke dichotome (binair) variabele, de verwachting dat de afhankelijke variabele wordt beïnvloed door de onafhankelijke variabele, een lineair model en afwezigheid van multicollineariteit tussen de onafhankelijke variabelen ($r < .90$). Tevens moet het algehele model significant zijn om te mogen interpreteren. Op dezelfde wijze is er getoetst of het verschil tussen netwerk- en bestandsgezinnen en het aantal verplaatsingen voorafgaand aan de huidige pleegzorgplaatsing een rol spelen bij het aantal breakdowns. Een Chi-kwadraattoets is uitgevoerd om te bepalen of er verschil is tussen netwerk- en bestandsgezinnen op de kans dat kinderen uiteindelijk herenigd worden met hun biologische ouders. Als aanname voor deze test geldt dat alle verwachte celfrequenties groter moeten zijn dan of gelijk zijn aan één. En dat maximaal 20 % van de verwachte celfrequenties tussen de één en vijf mogen liggen.

Resultaten

Data-inspectie

In het huidige onderzoek gold een geselecteerde leeftijdsrange tussen de nul en 18 jaar voor de pleegkinderen bij aanvang van de huidige plaatsing. Bij de numerieke variabele 'aantal verplaatsingen', bleken zes respondenten meer dan twee standaarddeviaties af te wijken van het gemiddeld aantal verplaatsingen, eveneens na transformatie. Het aantal verplaatsingen varieerde van nul tot zeven bij bestandsplaatsingen en van nul tot acht bij netwerkplaatsingen. Gezien de uitbijters evenredig over beide typen plaatsing verdeeld waren

en het een realistische weergave geeft van de frequentie van verplaatsingen binnen de pleegzorg, is er gekozen de respondenten niet als uitbijters te hanteren.

Gedragsproblemen Pleegkind

Om te bepalen of bij pleegkinderen binnen bestandsgezinnen vaker sprake is van internaliserende- en/of externaliserende gedragsproblematiek, en of het aantal verplaatsingen dat het pleegkind heeft meegemaakt hierbij een rol speelt, wordt er een logistische regressie uitgevoerd. Hierbij is aan de assumpties voor een logistische regressie voldaan.

Voorafgaand aan de logistische regressie wordt er middels een T-Toets voor twee onafhankelijke steekproeven gekeken of het aantal meegemaakte verplaatsingen verschilt tussen netwerk- versus bestandsplaatsingen. Het gemiddeld aantal verplaatsingen voorafgaand aan de huidige plaatsing blijkt significant te verschillen tussen netwerk- en bestandsgezinnen. Bij bestandsplaatsingen blijken kinderen vaker ($M = 1.68$, $SD = 1.56$) verplaatst te zijn voorafgaand aan de huidige plaatsing dan bij netwerkgezinnen ($M = 1.06$, $SD = 1.47$; $t(3.335) = .620$, $p < .001$). Echter blijkt het om een klein effect te gaan ($d = 0.41$), dit betekent dat er een klein verschil is in de frequentie van verplaatsingen tussen netwerk- en bestandsgezinnen. Schending van normaliteit van het aantal verplaatsingen en twee aselechte steekproeven worden wegens grootte van de groepen gehonoreerd ($N = 108$ netwerkgezinnen, $N = 180$ bestandsgezinnen). Aan de aanname van gelijke varianties is voldaan ($p > .05$).

Zoals weergegeven in Tabel 1 wijst een stapsgewijze logistische regressie uit dat het type netwerkplaatsing (stap 1) gerelateerd lijkt te zijn aan de mate van van externaliserend probleemgedrag van het pleegkind. Er wordt voor pleegkinderen in bestandsplaatsingen meer externaliserend probleemgedrag gerapporteerd dan voor kinderen in netwerkplaatsingen wordt gedaan. Wanneer het aantal verplaatsingen voorafgaand aan huidige plaatsing wordt toegevoegd aan het uiteindelijke model (stap 2), blijkt het type plaatsing niet meer gerelateerd te zijn aan de mate van externaliserend probleemgedrag, maar wordt het verschil in de mate van externaliserend probleemgedrag tussen netwerk- en bestandsgezinnen door het aantal verplaatsingen verklaard. Voor internaliserend probleemgedrag worden geen effecten gevonden (zie Tabel 1).

Kans op Breakdown

Om te bepalen of bij bestandsgezinnen de kans groter is op een breakdown dan bij netwerkgezinnen en of het aantal verplaatsingen dat het pleegkind heeft meegemaakt hierbij

een rol speelt, wordt er een tweede logistische regressie uitgevoerd. Hierbij is aan de assumpties van een logistische regressie voldaan. Deze stapsgewijze logistische regressie wijst uit dat het type pleeggezin als eerste stap in het model niet gerelateerd is aan de kans op een breakdown (zie Tabel 1). Wanneer het aantal verplaatsingen voorafgaand aan de huidige plaatsing wordt toegevoegd aan het uiteindelijke model, blijkt het aantal verplaatsingen wel gerelateerd te zijn aan de kans op een breakdown. Bij een toenemend aantal verplaatsingen van het pleegkind voorafgaande aan de huidige plaatsing, neemt de kans op een breakdown toe (zie Tabel 1).

Tabel 1

Uitkomsten Logistische Regressie-Analyses Betreffende de Relatie tussen Type Pleeggezin en het Aantal Verplaatsingen en de Kans op Internaliserende- en Externaliserende Gedragsproblemen en een Breakdown

			<i>B</i>	<i>SE</i>	Wald statistic	β	Sig.
<hr/>							
			Externaliserend probleemgedrag				
Stap 1	Type pleeggezin		-.86	.37	5.58	.42	.018
Stap 2	Type pleeggezin		-.55	.39	1.98	.58	.160
	Aantal verplaatsingen		-.38	.13	8.08	.69	.004
<hr/>							
			Internaliserend probleemgedrag				
Stap 1	Type pleeggezin		-.02	.37	.00	.98	.963
Stap 2	Type pleeggezin		-.24	.39	.38	.78	.536
	Aantal verplaatsingen		-	.14	3.11	1.27	.078
<hr/>							
			Kans op breakdown				
Stap 1	Type pleeggezin		.24	.27	.80	1.27	.370
Stap 2	Type pleeggezin		.04	2.81	.02	1.04	.893
	Aantal verplaatsingen		.33	.09	14.20	1.40	.000
<hr/>							

Note. Externaliserend probleemgedrag: Model 1 $\chi^2(1) = 5.662, p = .017, .04$ (Cox & Shell), .06 (Nagelkerke). Stap 2 $\chi^2(1) = 9.597, p = .002, .12$ (Cox & Shell), .15 (Nagelkerke). Internaliserend probleemgedrag: Model 1 $\chi^2(1) = .002, p = .963, .00$ (Cox & Shell), .00 (Nagelkerke). Stap 2 $\chi^2(1) = 3.570, p = .059, .03$ (Cox & Shell), .04 (Nagelkerke). Kans op breakdown: Model 1 $\chi^2(1) = .800, p = .371, .00$ (Cox & Shell), .00 (Nagelkerke). Stap 2 $\chi^2(1) = 15.227, p = .000, .05$ (Cox & Shell), .08 (Nagelkerke).

Kans op Hereniging met de Biologische Ouders

Om te bekijken of er een verschil bestaat tussen netwerk- en bestandsgezinnen voor de kans om herenigd te worden met de biologische familie is er een Chi-kwadraatstoets uitgevoerd. Vanuit de steekproef pleegkinderen ($N = 287$), blijkt er geen significant verschil te bestaan tussen netwerk- en bestandsgezinnen op de kans om herenigd te worden met de biologische ouders $\chi^2(1) = 2.410, p > .05$ (zie Tabel 2).

Tabel 2

Prevalentie Herenigingen pleegkinderen met Biologische Ouders bij Bestands- versus Netwerkplaatsingen na Huidige Pleegzorgplaatsing

	Geen hereniging biologische ouders	Hereniging biologische ouders	$\chi^2(1)$	Pearson Chi-Square	Phi Value	RR
Type pleeggezin	<i>n</i>	<i>n</i>				
Bestandsplaatsing	93 (86%)	15 (14%)	2.41	.121	.092	1.09
Netwerkplaatsing	141 (79%)	38 (21%)				

Note. Voldaan aan assumpties Chi-Kwadraattoets.

Discussie

Het doel van deze studie was om enkele verschillen tussen netwerk- en bestandsplaatsingen te analyseren voor de Nederlandse pleegzorgsituatie. Dit aangezien er tegenstrijdige bevindingen zijn tussen internationaal onderzoek en studies naar de Nederlandse pleegzorgsituatie, betreffende het ervaren van gedragsproblematiek door bestands- versus netwerkpleegouders en de kans op een breakdown. Met de toenemende groei van het aantal netwerkplaatsingen in de Nederlandse pleegzorg, is het waardevol om na te gaan of deze vorm van pleegzorg adequater is dan bestandsplaatsingen. In deze studie werd getracht voor de Nederlandse situatie het verschil tussen netwerk- en bestandsgezinnen betreffende de kans op gedragsproblematiek en een breakdown nogmaals te analyseren. Hierbij is gekeken of het aantal verplaatsingen dat een pleegkind heeft ondergaan voorafgaande aan de huidige plaatsing, mogelijk een rol speelt bij de kans op gedragsproblemen en de kans op een breakdown. Dit aangezien de frequentie van verplaatsingen een betere voorspeller blijkt te zijn dan het type pleeggezin (Newton et al., 2000; Vanschoonlandt et al., 2012) Tot slot is bekeken of er ook in Nederlandse netwerkgezinnen een grotere kans bestaat om herenigd te worden met de biologische familie,

in vergelijking tot wanneer een pleegkind in een bestandsplaatsing verblijft. Internationaal onderzoek laat op dit punt verschillende uitkomsten zien en voor de Nederlandse situatie ontbreekt het aan studies hiernaar (Akin, 2011; Berrick, Barth, & Needell 1999; Courtney & Barth, 1996; Grogan-Kaylor, 2000; Winokur et al., 2014).

Probleemgedrag Pleegkind

Wanneer er in het huidige onderzoek werd gekeken of het type pleeggezin een rol speelt bij het ervaren van gedragsproblematiek door de pleegouders, blijkt dit voor externaliserende gedragsproblematiek inderdaad zo te zijn. Voor pleegkinderen in een bestandsplaatsing wordt meer externaliseerde gedragsproblematiek gerapporteerd vergeleken bij pleegkinderen in een netwerkplaatsing. Echter wanneer het aantal verplaatsingen vervolgens wordt meegenomen, blijkt het niet meer uit te maken om welke type pleegzorg het gaat. Dit is in overeenstemming met wat voor de Vlaamse pleegzorg wordt gevonden (Vanschoonlandt et al., 2012). Dat er geen verschil blijkt te bestaan tussen netwerk- en bestandsgezinnen, wordt mogelijk veroorzaakt doordat dat het verschil in de frequentie van verplaatsingen niet groot is tussen de twee types pleegzorg. Ook al bleek er een significant verschil te bestaan, het effect hiervan was namelijk klein.

Eveneens als in overige studies naar de Nederlandse pleegzorgsituatie, wordt er in huidig onderzoek geen bevestiging voor meer internaliserende gedragsproblematiek bij bestandsgezinnen gevonden (Bastiaensen, 2001; Van Oijen & Strijker, 2010; Strijker et al., 2003). Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn dat internaliserende gedragsproblematiek minder goed gesignaleerd wordt door pleegouders. De pleegkinderen zelf rapporteren gemiddeld een hogere score van dit soort probleemgedrag dan pleegouders signaleren (Strijker & Van Oijen, 2006). Zo is ook in het huidige dossieronderzoek voornamelijk informatie verkregen vanuit het perspectief van de pleegouder en pleegzorgmedewerker en minder vanuit het perspectief van pleegkind. Om internaliserende gedragsproblematiek te onderzoeken is het in vervolgonderzoek van belang eveneens het pleegkind als informant te gebruiken. Dit idee wordt bevestigd doordat verscheidene studies gemiddeld een hogere overeenstemming vinden tussen ouder- en kindrapportage over externaliserende problematiek, dan over internaliserende problematiek (Cantwell, Lewinsohn, Rohde, & Seeley, 1997; Grill & Ollendick, 2003; Yeh & Weisz, 2001; Youngstrom, Loeber, & Stouthammer-loeber, 2000).

Kans op een Breakdown

De huidige studie laat in overeenstemming met overig Nederlands onderzoek zien, dat het niet uitmaakt of het kind in een netwerk- of een bestandsplaatsing geplaatst is voor het risico op een breakdown (Strijker & Knorth, 2007; Strijker & Zandberg, 2005; Strijker et al., 2003). Er blijkt in tegenstelling tot veel internationale literatuur, in huidig onderzoek geen verhoogd risico op een breakdown te bestaan bij bestandsplaatsingen (Chamberlain et al., 2006; James et al., 2004; Lopez et al., 2011; Minty, 1999; Nixon, 1997; Sallnäs et al., 2004; Stone & Stone, 1983; Webster et al., 2000). Mogelijkerwijs wordt de afwezigheid van dit verschil tussen netwerk- en bestandsgezinnen op eenzelfde manier verklaard door een te verwaarlozen verschil in frequentie van verplaatsingen tussen de twee types pleegzorg.

Wel telt zoals verwacht een hoger aantal verplaatsingen voorafgaand aan de huidige plaatsing als een risicofactor op een breakdown, net als werd gevonden voor de kans op externaliserende gedragsproblematiek. De mate waarin de frequentie van verplaatsingen bijdraagt aan deze risico's is echter klein. Dit duidt erop dat er andere factoren moeten zijn die een rol spelen bij een verhoogde kans op gedragsproblemen en de kans op een breakdown. Wellicht zijn het juist die factoren die in dit onderzoek niet in beeld zijn, ook de factoren die in internationaal onderzoek de verschillen tussen netwerk- en bestandsgezinnen verklaren.

Hereniging met de Biologische Familie

In de huidige studie wordt er voor pleegkinderen uit netwerkgezinnen geen verhoogde kans gevonden om herenigd te worden met de biologische familie. Dit resultaat moet met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden, gezien er weinig pleegkinderen herenigd waren in deze steekroef. Daarbij lag de verwachting geheel open, aangezien internationale literatuur tegenstrijdige bevindingen vindt voor de kans om herenigd te worden bij netwerk- en bestandsgezinnen, en er voor de Nederlandse situatie nog geen studies hiernaar bekend zijn. Als mogelijke verklaring waarom internationale studies tot verschillende resultaten komen, worden de grote verschillen in politiek beleid tussen landen betreffende adoptieprocedures ten gevolge van pleegzorg genoemd (Winokur et al., 2014). Zo telt in Scandinavië en in landen als Australië, Israël en Nederland geen beleid, waarbij adoptie in het verlengde van pleegzorg als een permanente maatregel wordt gehanteerd (Winokur, 2014). Dit in tegenstelling tot de Verenigde Staten waarbij een adoptieprocedure ten gevolg van pleegzorg aannemelijker is (Winokur et al., 2014). Grote beleidsverschillen bestaan ook voor de mogelijkheden tot verlenging van de pleegzorgplaatsing. Zo bestaat er in Australië, Israël, Noorwegen, Zweden en Nederland geen tijdslimiet aan de plaatsing, indien noodzakelijk mag en kan de plaatsing

verlengd worden totdat volwassenheid van het pleegkind bereikt is (Winokur et al., 2014). Voor de Verenigde Staten waar deze tijdslimiet wel bestaat, kan het betekenen dat er eerder een definitieve beslissing genomen zal moeten worden (Winokur et al., 2014). Het vergelijken van pleegzorguitkomsten tussen landen lijkt hierdoor minder zinvol, om te kunnen interpreteren zal er rekening moeten worden gehouden met het landelijk geldend beleid.

Wanneer naar Nederlands beleid wordt gekeken welke overwegingen er een rol spelen bij de terugplaatsing van een kind naar de biologische familie, wordt duidelijk dat dit een veeleisende en diverse kwestie is (Van den Bergh & Weterings, 2010). Aspecten die bij de overweging tot terugplaatsing worden bekeken zijn de leeftijd waarop het kind uit huis geplaatst is, de duur van de problematische opvoedingssituatie bij de ouders, de aard van de relatie tussen ouders en het kind voor de uithuisplaatsing, de aard van de problemen van de ontwikkeling van het kind, de aard van de relatie tussen het kind en zijn pleegouders en de reacties van het kind op de contacten met zijn ouder (Van den Bergh & Weterings, 2010). Kortom, een zeer weloverwogen beslissing voor het wel of niet herenigen met de biologische familie. Het lijkt onwaarschijnlijk dat al deze belangen simpelweg te verdelen vallen tussen netwerk- en bestandsplaatsingen. De focus zal in vervolgonderzoek daarom breder moeten zijn.

Limitaties

Alhoewel de huidige studie enkele belangrijke bevindingen doet voor de rol van het aantal verplaatsingen bij het ontstaan van externaliserende gedragsproblematiek en breakdowns in pleegzorg, kent het onderzoek ook enkele limitaties. Zo lijkt het onethisch om een gerandomiseerd onderzoek met controlegroep uit te voeren in een pleegzorgsetting, hierdoor zijn de mogelijkheden om oorzaak- en gevolgrelaties te onderzoeken beperkt. Deze limitatie geldt ook voor de huidige studie, daar waar getracht wordt verklaringen te vinden voor de kans op gedragsproblematiek, een breakdown en de mogelijkheid tot hereniging met de biologische familie. Alhoewel de studie de hypothese bevestigt dat het aantal verplaatsingen in relatie staat met de aanwezigheid van externaliserende gedragsproblematiek en de kans op een breakdown, kan tevens worden afgevraagd of de wisselwerking wellicht niet andersom bestaat. Hetzelfde punt kan gemaakt worden voor de plaatsing in een bestands- of een netwerkgezin als voorspeller. Wellicht werkt het de andere kant op en bestaat er vooraf een profiel om in een bestands- of netwerkgezin terecht te komen. Zo hebben pleegkinderen bij aanvang van een netwerkplaatsing significant minder lichamelijke – en emotionele problemen en zouden zo bestandsgezinnen de kinderen opvangen met zwaardere problematiek

(Van den Bergh & Weterings, 2010). Op deze manier bestaan er bij voorbaat verschillen in de populatie pleegkinderen binnen een bestandsplaatsing en een netwerkplaatsing en kunnen resultaten een vertekend beeld teweeg brengen. Het is daarom wenselijk om middels longitudinaal onderzoek aan de hand van meerdere metingen het ontstaan of het verloop van gedragsproblematiek bij het pleegkind te volgen, losstaand van de problematiek die wellicht reeds aanwezig was bij aanvang van de plaatsing.

Een tweede tekortkoming in het verlengde van het vorige punt zijn de verschillen die bestaan tussen de types pleegzorg op overige kenmerken. Voorbeelden van achtergrondkenmerken waarbij het de wens is om dezen zoveel mogelijk gelijk te houden, zijn de leeftijd van het kind bij aanvang van de plaatsing en de gezinssituatie van het pleeggezin. In huidig onderzoek waren de pleegkinderen in netwerkgezinnen gemiddeld genomen twee jaar ouder dan de pleegkinderen uit bestandsgezinnen en bestond de gezinssituatie bij netwerkgezinnen vaker uit eenoudergezinnen. Beide factoren worden in de literatuur als mogelijke risicofactoren genoemd voor de kans op probleemgedrag en een breakdown (Koh et al., 2014; Oosterman et al., 2007; Vanderfaeillie & Van Holen, 2010). Ook lijkt het uit te maken of het pleegkind voorafgaand aan de huidige plaatsing in een residentiële setting is verbleven (Vanderfaeillie & Van Holen, 2010). De kans op een breakdown neemt toe wanneer dit het geval is geweest, iets wat in huidig onderzoek niet is bekeken.

Tot slot kan worden aangemerkt dat er bij de wijze waarop gedragsproblemen zijn gemeten geen gestandaardiseerd instrument is gebruikt. Hierdoor wordt het vergelijken van de mate van probleemgedrag met andere studies bemoeilijkt. Echter zijn de codeurs allen Masterstudenten Orthopedagogiek met kennis van gedragsproblematiek, en is er enkel gescoord wanneer gedrag uitdrukkelijk vernoemd werd en niet op basis van eigen interpretaties. Hierdoor is er in de huidige studie een realistische weergave van de mate van probleemgedrag ontstaan.

Toekomstig Onderzoek

Groepen pleegkinderen en – gezinnen zijn zeer heterogene groepen en dit maakt het doen van onderzoek hiernaar complex (Enzlin, 1996). Voor vervolgonderzoek is het hierdoor van belang om, in hoeverre mogelijk, homogene onderzoeksgroepen te creëren. De heterogeniteit van de groepen blijkt bijvoorbeeld uit de verschillen die kunnen bestaan tussen verschillende netwerkouders en de mate waarin zij verwantschap ervaren ten opzichte van het pleegkind. Zo blijkt er bij netwerkgezinnen waar geen sprake is van een genetisch component

(kennissen, buren etc.) minder stabiliteit te bestaan, dan wanneer er wel genetische verwantschap is tussen de netwerkouder en het pleegkind (Perry, Daly, & Kotler, 2012; Sallnäs, Vinnerljun, & Westermark, 2004). Hiermee lijken deze netwerkpleegouders zonder genetische verwantschap meer te neigen naar de groep bestandsouders.

Eveneens moet er bewustzijn bestaan voor de verschillen tussen groepen pleegkinderen en -gezinnen die in onderlinge studies met elkaar worden vergeleken. Zo variëren de achtergrondkenmerken van de plaatsingen, waardoor resultaten lastig te interpreteren zijn. Voorbeelden hiervan zijn heterogeniteit betreffende leeftijd, de plaatsingsgeschiedenis en de gezinssamenstelling. Een ander voorbeeld is hoe lang het pleegkind al uit huis is geplaatst, een pleegkind heeft immers vaker de kans verplaatst te zijn geweest wanneer het kind langer gebruikt maakt van pleegzorg (Oosterman et al., 2007). Wellicht levert een ratio aantal verplaatsingen/duur in pleegzorg meer informatie op. Zo laat Nederlands onderzoek gemiddeld een lagere ratio van verplaatsingen zien van pleegkinderen dan in internationaal onderzoek (Van Oijen & Strijker, 2010).

Tegenstrijdige bevindingen in Nederlandse- versus internationale literatuur valt mogelijk te wijden aan verschillende uiteenzettingen van begrippen in de pleegzorg. Als voorbeeld blijken studies de definitie van een verplaatsing verschillend te operationaliseren (Koh et al., 2014; Newton et al., 2000; Winokur et al., 2014). Het is van belang om hierin overeenstemming te vinden om zo onderzoeksresultaten met elkaar te kunnen vergelijken. Eerder werd ook genoemd dat vergelijkingen tussen landen niet altijd wenselijk zijn, daar waar beleidsmatig grote diversiteit kan bestaan. Er kan worden afgevraagd in hoeverre een vergelijking tussen landen adequaat is en het lijkt waardevoller om uitkomsten in perspectief van landelijk beleid te plaatsen.

Tot slot is het voor vervolgonderzoek wenselijk dat er aandacht bestaat voor de complexiteit van de te onderzoeken pleegzorgaspecten. Zo geeft de huidige studie informatie over onderliggende verklaringen voor de kans op het ontstaan van een breakdown en gedragsproblematiek, in tegenstelling tot dat het te wijden valt aan enkel het type pleegzorgplaatsing. Vervolgonderzoek zal zich meer moeten richten op dergelijke mediërende en modererende processen om zicht te krijgen op verklarende aspecten. Er zijn meer uitgebreide en complexere analyses wenselijk, op die manier kan er specifiek naar meespelende factoren worden gekeken (Koh et al., 2014).

Implicaties

Zoals beschreven is er de afgelopen 25 jaar sprake geweest van een toename van het aantal netwerkplaatsingen (Cuddeback, 2004; Keller et al., 2001; Vanschoonlandt, Vanderfaeillie, Van Holen, De Maeyer, & Andries, 2012). Daarbij treedt in Nederland per 2015 een nieuwe jeugdwet in werking, waarbij de volledige verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg (waaronder pleegzorg) verschuift naar de gemeenten. Deze nieuwe jeugdwet wordt gezien als de grootste stelselwijziging in de Nederlandse jeugdzorg die Nederland ooit heeft gekend (Rijksoverheid, 2013). De nieuwe wet streeft opnieuw ernaar zorg zo dicht mogelijk bij het kind te organiseren, daarbij uitgaande van de eigen kracht van het gezin en haar netwerk. Op deze manier kunnen gezinnen in moeilijkheden in de toekomst op een laagdrempelige manier ondersteund worden en ligt de focus op preventie. Waar mogelijk groeit het kind op deze manier te allen tijde bij de biologische familie op (Rijksoverheid, 2013). Pleegzorg Nederland zegt aan te willen sluiten bij deze wet, door te kiezen voor plaatsingen zo dicht mogelijk bij het oorspronkelijke netwerk, indien opgroeien bij de biologische ouders niet mogelijk blijkt (Pleegzorg Nederland, 2013). Het lijkt er voor Nederland in de toekomst op dat pleegzorg zich meer en meer op het pleegkind binnen het eigen netwerk zal richten. Gedegen onderzoek naar de voor- en nadelen van een pleegzorgplaatsing binnen het netwerk is hiermee van groot belang. Huidig onderzoek heeft inzicht gegeven in de complexiteit van aspecten die bijdragen aan de risico's op probleemgedrag en een breakdown, die niet simpelweg te wijden vallen aan enkel het type pleegzorgplaatsing. De focus van toekomstig onderzoek moet in het verlengstuk hiervan liggen, namelijk hoe verklarende factoren voor probleemgedrag, een breakdown en de terugkeer naar huis zich verhouden tot netwerkplaatsingen. Op die manier sluit wetenschappelijk onderzoek aan op de toekomst van de jeugd- en pleegzorg, zoals deze in Nederland eruit dient komen te zien.

Literatuur

- Akin, B.A. (2011). Predictors of foster care exits to permanency: a competing risks analysis of reunification, guardianship and permanency. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 999-1011.
- Altshuler, S.J. (1998). Child well-being in kinship foster care: Similar to, or different from, non-related foster care? *Children and Youth Services Review*, 20 (5), 369-388. doi: 10.1016/s0190-7409(98)00013-9

- Bastiaensen, P. (2001). *Belaste pleegouders en verscheurde pleegkinderen? Onderzoek naar de wijze waarop pleegouders de opvoedingssituatie beleven en pleegkinderen de relatie met het pleeggezin en het gezin van oorsprong beleven*. Zundert: Vorsselmans.
- Belanger, S.A. (2002). *The Advisability of Kinship Foster Placements: A Comparison of Adaptive Behaviors and Psychopathology of Children in Traditional and Kinship Foster Care* (PhD thesis). Verkregen van <http://campbellcollaboration.org/lib/project/51/>
- Bennett, P.A. (2000). *Understanding Foster Parents' Perceptions of the Behavior of Foster Children* (PhD thesis). Verkregen van <http://campbellcollaboration.org/lib/project/51/>
- Berrick, J.D, Barth, R.P., & Needell, B. A. (1994). Comparison of kinship foster homes and foster family homes: implications for kinship foster care as family preservation. *Children and Youth Services Review, 16*(1-2), 33-63.
- Boszormenyi-Nagy, I., & Spark, G.M. (1984). *Invisible Loyalties: reciprocity in intergenerational family therapy*. New York: Brunner/Mazel.
- Bowlby, J. (1979). The Bowlby-Ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences, 2*(4), 637-638.
- Bronselaer, J., Vandezande, V., & Verreth, K. (2011). *Vlaamse pleegzorgers in beeld: Profielschets, kwaliteit van dienstverlening en duurzaam pleegzorgerschap*. Brussel: Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Brooks, D., & Barth, R.P. (1998). Characteristics and outcomes of drug-exposed and non drug-exposed children in kinship and non-relative foster care. *Children and Youth Services Review, 20*(6), 475-501.
- Burgerlijk Wetboek (2014). Boek 1 Personen- en familierecht (Artikelen 1-462). Verkregen van http://wetten.overheid.nl/BWBR0002656/volledig/geldigheidsdatum_07-06-2014#Boek1
- Cantwell, D.P., Lewinsohn, P.M., Rohde, P., & Seeley, J.R. (1997). Correspondence Between Adolescent Report and Parent Report of Psychiatric Diagnostic Data. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 36*, 610-619.
- Chamberlain, P., Price, J.M., Reid, J.B., Landsverk, J., Fisher, P.A., & Stoolmiller, M. (2006). Who disrupt from placement in foster and kinship care? *Child Abuse & Neglect, 30*, 409-424. doi: 10.1016/j.chiabu.2005.11.004
- Cole, S.A. (2005). Foster Caregiver Motivation and infant Attachment: How do reasons for Fostering Affect Relationships? *Child and Adolescent Social Work Journal, 22* (5-6). doi: 10.1007/S10560-005-0021-X
- Courtney, M.E., & Barth, R.P. (1996). Pathways of older adolescents out of foster care: implications for independent living services. *Social Work, 41*(1), 75-83.

- Cuddeback, G.S. (2004). Kinship and family foster care: a methodological substantive synthesis of research. *Children and Youth Services Review*, 26(7), 623-639. doi: 10.1016/j.chilyouth.2004.01.014
- Dubowitz, H., Feigelman, S., Harrington, D., Starr, R., Zuravin, S., & Sawyer, R. (1994). CHILDREN IN KINSHIP CARE - HOW DO THEY FARE. *Children and Youth Services Review*, 16(1-2), 85-106. doi: 10.1016/0190-7409(94)90017-5
- Eerste Kamer der Staten-Generaal (2013). Eerste Kamer, vergaderjaar 2013-2014. Verkregen van http://www.eerstekamer.nl/behandeling/20131017/gewijzigd_voorstel_van_wet/f=/vje4iu41h0z0.pdf
- Enzlin, P. (1996) Pleegzorg: profiel van een alternatief in de jeugdhulpverlening. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiatrie en Klinische Kinderpsychologie*, 21, 13–22.
- Erhrle, J., & Green, R. (2002). Kin and non-kin foster care- findings from a National Survey. *Children and Youth Services Review*, 24 (1-2), 15-35. doi: 10.1016/S0190-7409(01)00166-9
- Gretchen, P., Daly, M., & Kotler, J. (2011). Placement stability in kinship and non- kin foster care: A Canadian study. *Children and Youth Services Review*, 34 (460-465).
- Grill, A.E., & Ollendick, T.H. (2003). Multiple Informant Agreement and the Anxiety Disorders Interview Schedule for Parents and Children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 30-40.
- Grogan-Kaylor, A.C. (2000). *The Effect of Population Level Characteristics of the Foster Care Caseload on Reunification from Foster Care* (PhD thesis). Verkregen van <http://campbellcollaboration.org/lib/project/51/>
- Hamilton, W.D. (1964). Genetical evolution of social behaviour I. *Journal of theoretical biology*, 7 (1), 1-16. doi: 10.1016/0022-5193(64)90038-4
- Holtan, A., Rønning, J.A., Handegård, B.H., & Sourander, A. (2005). A comparison of mental health problems in kinship and nonkinship foster care. *European Child and Adolescent Psychiatry*, 14, 200-207. doi: 10.1007/s00787-005-0445-z
- Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (1989). Verkregen van <http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/kinderrechten/Kinderrechtenverdrag.pdf>
- James, S., Landsverk, J., & Slymen, D.J. (2004). Placement movement in out-of-home care: patterns and predictors. *Children and Youth Services Review*, 26(2), 185-206. doi: 10.1016/j.chilyouth.2004.01.008
- Keller, T.E., Wetherbee, K., Le Prohn, N.S., Payne, V., Sim, K., & Lamont, E.R. (2001). Competencies and problem behaviors of children in family foster care: variations by kinship placement status and race. *Children and Youth Services Review*, 23 (12), 915-940. doi: 10.1016/S0190-7409(01)00175-X

- Koh, E., Rolock, N., Cross, T.P., & Eblen-Manning, J. (2014). What explains instability in foster care? Comparison of a matched sample of children with stable and unstable placements. *Children and Youth Services Review*, 37, 36-45. doi: 10.1016/j.chilyouth2013.12.007
- López, M. L., del Valle, J. F., Montserrat, C., & Bravo, A. (2011). Factors Affecting Foster Care Breakdown in Spain. *The Spanish Journal of Psychology*, 14(01), 111-122. doi: doi:10.5209/rev_SJOP.2011.v14.n1.9
- Minty, B. (1999). Annotation: Outcomes in long-term foster family care. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 40(7), 991-999. doi: 10.1017/s002196309900445x
- Newton, R.R., Litrownik, A.J., & Landsverk, J.A. (2000). Children and youth in foster care: disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect*, 24 (10), 1363-1374. doi: 10.1016/S0145-2134(00)00189-7
- Nixon, S. (1997). The limits of support in foster care. *British Journal of Social Work*, 27(6), 913-930.
- Oosterman, M., Schuengel, C., Slot, N.W., Bullens, R.A. R., & Doreleijers, T.A.H. (2007). Disruptions in foster care: A review and meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 29(1), 53-76. doi: 10.1016/j.chilyouth.2006.07.003
- Perry, G., Daly, M., & Kotler, J. (2012). Placement stability in kinship and non-kin foster care: A Canadian study. *Children and Youth Services Review*, 34 (2), 460-465. doi:10.1016/j.chilyouth.2011.12.001
- Peters, J. (2005). True ambivalence: Child welfare workers' thoughts, feelings, and beliefs about kinship foster care. *Children and Youth Services Review*, 27 (6), 595-614. doi: 10.1016/j.chilyouth.2004.11.012
- Pleegzorg Nederland (2013). *Factsheet 2013*. Geraadpleegd op 4 juni 2014 via https://www.pleegzorg.nl/media/uploads/overpleegzorg/2013_factsheet_pleegzorg_def.pdf
- Rijksoverheid (2013). *Hoofdlijnen Wetsvoorstel Jeugd*. Verkregen van http://www.voordejeugd.nl/images/pdf/Hoofdlijnen_Jeugdwet_09_2013.pdf
- Rock, S., Michelson, D., Thomson, S., & Day, C. (2013). Understanding Foster Placement Instability for Looked After Children: A Systematic Review and Narrative Synthesis of Quantitative and Qualitative Evidence. *British Journal of Social Work*, 1, 1-27. doi:10.1093/bjsw/bct084
- Sallnäs, M., Vinnerljung, B., & Kyhle Westermarck, P. (2004). Breakdown of teenage placements in Swedish foster and residential care. *Child & Family Social Work*, 9(2), 141-152. doi: 10.1111/j.1365-2206.2004.00309.x
- Schwartz, A. (2007). "Caught" versus "Taught": Ethnic identity and the ethnic socialization experiences of African American adolescents in kinship and non-kinship foster placements. *Children and Youth Services Review*, 29 (9), 1201-1219. doi:10.1016/j.chilyouth.2007.05.006

- Shore, N., Sim, K.E., Le Prohn, N.S., & Keller, T.E. (2002). Foster parent and teacher assessments of youth in kinship and non-kinship foster care placements: are behaviors perceived differently across settings? *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 109-134. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0190-7409\(01\)00170-0](http://dx.doi.org/10.1016/S0190-7409(01)00170-0)
- Stone, N.M., & Stone, S.F. (1983). THE PREDICTION OF SUCCESSFUL FOSTER PLACEMENT. *Social Casework-Journal of Contemporary Social Work*, 64(1), 11-17
- Strijker, J. (2006). *Pleegzorg, Overzicht van wetenschappelijk onderzoek*. Utrecht: Stili Novi.
- Strijker, J., & Knorth, E.J. (2007). Verplaatsing van pleegkinderen. Een onderzoek naar verplaatsingsgeschiedenis en plaatsingsverloop bij kinderen in de langdurige pleegzorg. *Kind en Adolescent*, 28 (1), 32-45.
- Strijker, J., Knorth, E. J., & Knot-Dickscheit, J. (2008). Placement History of Foster Children: A Study of Placement History and Outcomes in Long-Term Family Foster Care. *Child Welfare*, 87(5), 107-124.
- Strijker, J., & Zandberg, T. (2005). Breakdown in foster care. *International Journal of Child & Family Welfare*, 2 (3), 76-87.
- Strijker, J., Zandberg, T., & van der Meulen, B.F. (2003). Kinship foster care and foster care in the Netherlands. *Children and Youth Services Review*, 25(11), 843-862. doi: 10.1016/s0190-7409(03)00089-6
- Strijker, J., Zandberg, T., & Meulen, B.F. (2005). Typologies and Outcomes for Foster Children. *Child and Youth Care Forum*, 34(1), 43-55. doi: 10.1007/s10566-004-0881-9
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (1990). Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990. Verkregen van http://resourcessgd.kb.nl/SGD/19891990/PDF/SGD_19891990_0005823.pdf
- U.S. Department of Health and Human Services (2011). The AFCARS report: Preliminary FY 2010 estimates as of June 2011 (Rapport 18). Verkregen van <http://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/cb/afcarsreport18.pdf>
- Van den Bergh, P., & Weterings, A.M. (2010). De ontwikkeling van kinderen in een pleeggezin. In P. van den Bergh & A.M. Weterings (red.), *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk* (pp. 57-81). Assen: Van Gorcum.
- Van den Bergh, P., Weterings, A.M., & Schoenmakers, M. (2010). Gehechtheid en loyaliteit. In P. van den Bergh & A.M. Weterings (red.), *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk* (pp. 37-55). Assen: Van Gorcum.
- Van IJzendoorn, M.H. (2008). *Opvoeding over de grens. Gehechtheid, trauma en veerkracht*. Amsterdam: Boom Academic.
- Van IJzendoorn, M.H., & Juffer, F. (2006). The Emanuel Miller lecture 2006. Adoption as intervention. Meta-analytic evidence for massive catch-up and plasticity in physical, socio-emotional, and cognitive development. *Journal of Child and Psychology and Psychiatry*, 47, 1228-1245.

- Van Oijen, S., & Strijker, P. (2010). Het verplaatsen van kinderen. In P. van den Bergh & A.M. Weterings (red.), *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk* (pp. 195-210). Assen: Van Gorcum.
- Vanderfaeillie, J., & Van Holen, F. (2010). Het verloop van pleeggezinplaatsingen. In P. van den Bergh & A.M. Weterings (red.), *Pleegzorg in perspectief. Ontwikkelingen in theorie en praktijk* (pp. 177-194). Assen: Van Gorcum.
- Vanderfaeillie, J., Van Holen, F., de Maeyer, S., Vanschoonlandt, F., & Andries, C. (2012). De ontwikkeling van probleemgedrag bij pleegkinderen: een Vlaams longitudinaal onderzoek. *Pedagogiek*, 34 (1), 13-31. doi: URN:NBN:NL:UI:10-1-100818
- Vanschoonlandt, F., Van der Faellie, J., Van Holen, F., De Maeyer, S., & Andries, C. (2012). Kinship and non-kinship foster care: Differences in contact with parents and foster child's mental health problems. *Children and Youth Services Review*, 34, 1533-1539.
- Webster, D., Barth, R. P., & Needell, B. (2000). Placement Stability for Children in Out-of-Home Care: A Longitudinal Analysis. *Child Welfare*, 79(5), 614-632.
- Wilson, D., & Chipungu, S. (1996). Introduction. *Child Welfare*, 75, 387-395.
- Winokur, M., Holtan, A., & Batchelder, K.E. (2014). Kinship care for the safety, permanency, and well-being of children removed from the home for maltreatment. *Cochrane Database of Systematic Reviews*(1). doi: 10.1002/14651858.CD006546.pub3
- Yeh, M., & Weisz, J.R. (2001). Why Are We Here at the Clinic? Parent-Child (Dis)Agreement on Referral Problems at Outpatient Treatment Entry. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69, 1018-1025.
- Youngstrom, E., Loeber, R., & Stouthammer-Loeber, M. (2000). Patterns and Correlates of Agreement Between Parent, Teacher, and Male Adolescent Ratings of Externalizing and Internalizing Problems. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68, 1038-1050.

